

WIDZEW-WSCHÓD I ZARZEW

ŁÓDZKI
SZLAK
RZEŹB

Synogarlice

Dzianina

Niemowlę

Drzewo

Globus

Wyjęty z ziemi

Abstrakcja

Tancerze

Stoń-zjeżdżalnia

Kłębek

Łabędzie

Kobieta leżąca

Piłsudskiego

Park Włczewski

Niechajana

Włczewska

Park Włczewska Górka

Millcnowa

Przybyszewskiego

Smigłego-Rydza

Tatrzńska

Park Podolski

Dąbrowskiego

Goławczyńskiej

Lodowa

Puskina

DZIANINA

Andrzej Jocz, 1992

Róg ul. Rokicińskiej
i ul. Puszkina

Zaczynamy od bardzo sławnego obiektu, czyli tzw. Sera. Tak naprawdę to „Dzianina” – gdy przyjrzyście się rzeźbie świeżym okiem, być może dostrzeżecie inspirację artysty – fragment rękawa schodzącego z maszyny dziewiarskiej, którego oczka zwiężają się i stają powoli niewidoczne. Ażury tej realizacji podpowiadają nam nazwisko twórcy, czyli Andrzeja Jocz. Lubi on inspirować się organicznymi formami i tworzyć obiekty z licznymi przepruciami, jak choćby retkiński „Dziurawiec”, czy zdecydowanie bardziej znane „Czółtenka” sprzed Dworca „Łódź Kaliska”. Plakietki z autorskimi podpisami to również znak rozpoznawczy Jocz – sprawdźcie jak wyglądają te na „Dzianinie”.

DRZEWO

prawdopodobnie Ryszard
Popow

Róg ul. Puszkina i ul. Wujaka

Rzeźby z odpadów fabrycznych i z powtarzalnych modułów? Gdy jesteśmy w Łodzi jest duża szansa, że stoi na nimi Ryszard Popow, którego retkińską „Morelę” na pewno kojarzycie. Stworzone w większości z zespalanych trójkątnych blach „Drzewo” to kolejny obiekt wzniesiony na terenie Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Bawełna” – jednej z największych i najbogatszych w Łodzi, która w tym roku obchodzi swojego 60-lecie.

WYJĘTY Z ZIEMI.

AUTOROWI
„ANHELLEGO”

R. Kozłowski, 1982

Róg ul. Puszkina
i ul. Przybyszewskiego

Obiekt bardzo egzotyczny i dosyć trudny do znalezienia w płataninie drzew i krzewów. Najłatwiej nawigować się na widocznych z daleka białych „Tancerzy” – obelisk „Wyjęty z ziemi” znajduje się po drugiej stronie skrzyżowania, mniej więcej na tej samej wysokości. Pierwsze pytanie, jakie przychodzi nam na myśl, to „O co chodzi z tą rzeźbą?”. Tropem jest wspomnienie o poecie „Anhelli”, czyli dziele Juliusza Słowackiego opowiadającym o losie zesańców na Sybir. A gdzie stoi obelisk? Właśnie, przy Rondzie Sybiraków.

TANCERZE

Kazimierz Moczowski,
1976/1987

Róg ul. Puszkina
i ul. Przybyszewskiego

Rzeźba powstała w 1976 r. dla uczczenia Łódzkich Spotkań Baletowych. Początkowo można ją było oglądać w Parku Staszica, jednak w 1984 r. zdemontowaną ją, zwalniając przestrzeń dla pomnika patrona parku, którą to rzeźbę wykonał Kazimierz Karpiński. „Tancerze” pojawili się przy ul. Puszkina w 1987 r. Kilka lat temu chuligani urwali postaciom głowy; rekonstrukcji rzeźby dokonał znany nam Andrzej Jocz, dzięki czemu do dziś możemy oglądać obiekt w pierwotnym kształcie.

NIEMOWLĘ

Michał Gałkiewicz

Róg ul. Tatrzańskiej
i ul. Przybyszewskiego

Michał Gałkiewicz często zapraszany był do stworzenia realizacji mających ocieplić wizerunek nowo wybudowanych osiedli. Retkińskie „Bociany” i „Macierzyństwo” odwołują się do tych samych rodzinnych konotacji, co „Niemowlę” przy rogu ul. Tatrzańskiej i ul. Przybyszewskiego. Oglądając rzeźbę warto przyrzeć się uważnie materiałowi – to sztuczny kamień, którego receptura została opracowana przez artystę.

SYNOGARLICE

Michał Gałkiewicz, 1974

ul. Tatrzańska 31/35

Obiekt znany również pod nazwą „Gołębi” stanął przed gmachem „Domu samotnych” w momencie jego oddania do użytku w 1974 r. Według autora ptaki symbolizują parę wtulonych w siebie staruszków, którzy wspierają się na jesieni życia. Praca została wykonana w sztucznym kamieniu i opatrzona tabliczką z rokiem montażu.

GLOBUS

Witkowski

Róg ul. Tatrzańskiej
i ul. Zbaraskiej

Zaraz przy rogu ul. Tatrzańskiej i ul. Zbaraskiej stoi blok mieszkalny, ustawiony pod kątem w stosunku do szerszej ulicy. Przed nim znajdziecie gładz opleciony drutami i zwieńczony... globusem. Kto stworzył ten obiekt? Według jednej z mieszanek bloku był to wojskowy Witkowski, który hobbystycznie zajmował się majsterkowaniem i stworzył ten globus z dwóch zespawanych razem hełmów. Niedaleko stoi drugi kamień, który również zwieńczony był dekoracją, która uległa niestety zniszczeniu. Nota bene – zajrzyjcie do Parku Podolskiego pod drugiej stronie ulicy – tamtejsze fontanny są bardzo zaskakujące!

ABSTRAKCJA

autor/ka nieustalony/a

Trawnik przy „Dąbrówce”
od strony ul. Tatrzańskiej

Jedna z kilku abstrakcji na naszym szlaku, póki co niestety jeszcze niezidentyfikowana. Warto jednak przyrzeć się jej bliżej. Można założyć, że rzeźba trafiła tutaj w momencie budowy pawilonu handlowego „Dąbrówka”, a zatem w latach 70. xx wieku.

SŁOŃ-ZJEŹDŻALNIA

autor/ka nieustalony/a

ul. Dąbrowskiego 54,
pomiędzy blokami 625 i 626

Szał-ciał i ultramaryna! Zjeżdżalni-słonia zazdrości Dąbrowie (swego czasu trzeciemu największemu blokowisku w Polsce, z własnym systemem prefabrykacji) całe miasto. Warto wiedzieć, że niemal identyczne egzemplarze można spotkać m.in. w niemieckich miastach Mirow i Mecklenberg (oba na terenie dawnego NRD). Różnice między nimi a łódzkim zwierzem są naprawdę kosmetyczne. Najwcześniejsze znane mi zdjęcie słonia z Mirow pochodzi z ok. 1960 r., co może oznaczać, że pomysł na zjeżdżalnię przywędrował do nas z zachodnich rubieży Bloku Wschodniego. Może jednak zjeżdżalniostonów rozprzestrzenił się jeszcze wcześniej, może przyszedł z innego kierunku, może był nawet słoniem-prefabrykatem? Szukamy, badamy – miejcie oczy szeroko otwarte!

ŁABĘDZIE

Anna Dębska

Skwer im. Kolbego
przy ul. Tatrzańskiej

Towar importowy, stworzony przez warszawską rzeźbiarkę Annę Dębską, zapewne przed jej wyjazdem do Stanów w 1979 r. Anna Dębska zastąpiła rzeźbami zwierząt, przede wszystkim zaś koni, których hodowlę prowadziła w Łazach Starych na Mazowszu. Łódzkie „Łabędzie” przypominają trochę realizację z Placu pod Skrzydłami na warszawskiej Ochocie, choć tam ptaki zrywają się do lotu, a w Łodzi raczej „tańczą”.

KŁĘBEK

Michał Gałkiewicz

Róg ul. Dąbrowskiego
i ul. Lodowej

Osobnym rozdziałem w łódzkiej rzeźbie plenerowej są realizacje tworzone na przedpolu zakładów pracy. Na zbiegu ul. Dąbrowskiego i ul. Lodowej mieściły się dawne Zakłady Przemysłu Włókienniczego POLANIL, zajmujące się produkcją czesankowej anilany (czyli włókna wełnopodobnego z poliakrylonitrylu); nie dziwi więc symbolizujący główny produkt fabryki kłębek ustawiony przed budynkiem. Betonowa rzeźba wyszła spod ręki Michała Gałkiewicza, zapewne ok. 1973 r.

KOBIETA LEŻĄCA

M. Kuriata

ul. Lodowa 97

Również ta rzeźba stanowiła urozmaicenie terenów przed zakładem pracy, a konkretnie Izbą Celną i Fabryką Dywanów „Dywilan”. Na cokole znajdziemy inicjał imienia i nazwisko twórcy (M. Kuriata) oraz podwójną datę – 1957/1972. Na trop Kuriaty możemy trafić w Warszawie – jest on podawany jako jeden z współautorów „Pomnika Braterstwa Broni”. Podwójny rok na cokole może oznaczać moment powstania obiektu (1957) i jego montażu przy ul. Lodowej (1972). Warto zwrócić uwagę na kontrast pomiędzy opracowaniem i fakturą samej postaci a prostym i gładkim cokolem, na którym ją ustawiono – również to zestawienie zdradza nam, że rzeźba pierwotnie musiała być ekspozowana w innych „okolicznościach”.

Zastanawialiście się kiedyś, ile w Łodzi jest rzeźb? Na myśl przychodzą najpierw te najświetniejsze – pomnik Tadeusza Kościuszki i Ławeczka Tuwima, następnie realizacje rozsiane po parkach i osiedlach, takie jak retkińska „Morela” i „Bociany” czy widzewski „Ser” (czyli tak naprawdę „Dzianina”). Im dłużej będziemy myśleć, tym więcej będziemy mogli wymienić przykładów – bo przecież jeszcze „Czółtenka” przed Dworcem Łódź-Kaliska, monumentalny pomnik w Parku na Zdrowiu, iglica przy więzieniu na Radogoszczu, Mojżesz w Parku Staromiejskim. Można tak wymieniać aż do mniej więcej 200 (tak, dwustu). Liczba ta jeszcze wzrośnie, gdy doliczymy realizacje z terenu cmentarzy – odnaleźć można tam świetne przykłady rzeźby sepulkralnej i to nie tylko tej spopularyzowanej, z przełomu XIX i XX wieku, ale również współczesnej.

Rzeźby nie pojawiły się w plenerze miejskim przypadkiem. Z jednej strony są soczewkami skupiającymi intencje fundatorów i pomysły artystów; z drugiej – wpisują się w układ urbanistyczny i architektoniczny okolicy. Utrwała się w nich zarówno rozwój technologiczny, dostępność materiałów, ale także artystyczne i intelektualne trendy epok, w których powstawały.

Duża część łódzkich rzeźb znajduje się na osiedlach zbudowanych po 1945 r. – terenie turystycznie prawie „nierozpoznanym”, a interesującym i bogatym w najróżniejsze historie. Niniejszy folder stanowi zaproszenie do głębszego poznania miasta – poprzez jego sztukę i związane z nią opowieści.

W przypadku szlaku prowadzącego po tak dużych osiedlach jak Widzew-Wschód i Zarzew na pewno dobrze sprawdzi się rower, ale trasę można pokonać też pieszo, komunikacją zbiorową czy samochodem. W zestawieniu nie wymieniam tablic ani głązów pamiątkowych, zachęcam jednak do własnych poszukiwań – na trasie wycieczki znajdziecie co najmniej dwa takie obiekty.

Publikacja powstała w ramach projektu „Łódzkie rzeźby – reflektor na piękno rozproszone” i jest współfinansowana ze środków budżetu Miasta Łodzi.